

I. N. J.

SPECIMEN PHILOSOPHICUM,
De

ENTE IN- CREATO,

In

SPATIIS IMAGINARIIS,

Quod

TRIADOS S. S. AUXILIO,

Nec non

Suffragio Ampl. FACULT. PHIL.

In Regio & illustri Musarum Aboëns: Palladio,

Sub Directione,

Admodum Reverendi & Celeberrimi Domini

M. SIMONIS TAILOPO/

Log. & Metaph. Professoris Ordinarii,

Pastoris quoque in Pustis longè meritissimi,

Præceptoris ac Promotoris sui æternum

Suspiciendi

Candidæ honorum censuræ modestè submittit,

THEODORUS JUNBÄCK/

Jun. Smol.

Ad diem DEO volente 29. Nov. A. 1695.

Impr. apud Jo. LAURENTII WALLIUM.

SACRÆ REGIÆ MAJESTATIS
SUMMÆ FIDEI VIRO,
Generis prolapia, majorum gloria re-
rumq; gestarum fama maximè inclyto,
Per illustri Baroni & Generosissimo Domino,
Dn. GUSTAVO ADOL-
PHO MELLIN,
Hæreditario de Urpala & Wadzenvibz/
Dn. de Innis & Giästerby/ &c.
Regis militiæ in Satrapia Biörneb.
Pro-Tribuno dudum meritissimo, ac Heroica
Virtute strenuissimo, Domino meo, Nutritio
& Patrono Gratiostissimo.

PLENA. DOMINE. GRATIOSISSIME. VESTRÆ.
BENEVOLENTIÆ. SPE. SUFFULTUS. HASCE.
INGENII. MEI. PRIMITIAS. IN. DEBITÆ.
OBSERVANTIÆ. PIGNUS. GRATI. ANIMI.
ARGUMENTUM. OB. PRÆSTITA. MIHI. BE-
NEFICIA. ET. SPEM. PERPETUI. FAVO-
RIS. CERTISSIMAM. OFFERO. AC.
CONSECRO.

Illustriß: Vestræ Generositatis

devotiss: cultor
T. J.

VIRO

Admodum Reverendo & Praeclarissimo,

DN. M. SIMONI

TALPO/

Log. & Metaph. Professori celeberrimo, in illustri Finnorum Academia, quæ heic Aboæ floret, utriusque Consistorii Assessori gravissimo, Pastori in Pijkis longè meritissimo, Præceptori & Promotori benignissimo, ut non ita pridem Nutritio per triennium fere indulgentissimo, ita omni animi cultu & veneratione æternum devenetando, suspiciendo.

Outinam possem tibimet! Praeclare Professor!

Pro meritis dignè, munera ferre tuis;

Ast apud Alcinoum, ceu naufragus hospes llysses

Nil habuit, præter fervida vota animi.

Sic ego nil habeo præter munuscula chartæ

Tradere quod possim, vel dare pro meritis.

Excipe quæso? illud mentis candore benigno.

Fundere nec sistam vota DEO calida,

Ult vivas felix, sospes! mi Magne Patrone!

Castalidum doctus floreat inde Chorus.

Ampliss: VEst. Rev.

humilimus cliens

T. J.

Ut & VIRIS
Admodum Reverendis, Clarissimis, Rebe-
rendis & Doctissimis,

Dn. M. ERLANDO DRYSELIO,

Ecclesiarum Junecopensis & Liungarumen-
sis Pastoril longè meritissimo, nec non distri-
ctus Tweta Præposito gravissimo, Mecænati,
Promotori & Patrono ut desideratissimo, ita
omni pietatis zelo ætatem proseqvendo.

Dn. M. PETRO BEETH,

Antehac Scholæ Junecopensis Rectori fide-
lissimo, nunc vero Pastor in Willstadh du-
dum dignissimo, ut Avunculo Benignissimo,
ita submisâ mentis observantiâ, æternum
colendo.

Dn. JOHANNI KÖNIG/

Ecclesiæ quæ DEO in Sibbo colligitur Pa-
storil vigilantissimo, Evergetæ, Benefactori
optimo, quovis genere honoris & officii ju-
giter venerando.

Dn. GUSTAVO WIGGBAUD/

V. D. Comministro in Sibbo dexterimo ac
dudum optimè merito, Faurori & Benefa-
ctori suo honoratissimo.

Dn. JOHANNI ENERELLI/

Eccl. Cangasalensis Sacellano solertissimo,
Faurori & Amico perpetim adamando.

SALUTEM ET PACEM A DOMINO!

Quanquam longo satis locorum intervallo
dilectum dulcissimum natale solum ab hisce
frigidis plagiis in quibus vitam degere
contigit; Nihilominus tamen huc uque se se par-
gunt coruscanees eximie benignitatis Vestrae
Promotores Optimi! Et virtutis radii, quorum
tanta vis est, ut, humanioribus literis sedulò
vacantes, quos aliquintenuioris fortunae paula-
tim urget conditio, satis superque recreet. Si
nemo aliis, tum ego sanè fateri necessum ha-
beo, beneficia Vestra in me abundè collata, et
tantum esse, adeo ut eorum cumulus sit grandior
quam ut patiatur se coarctari intra sermonis mei
angustias. Vestra Benefactores Optimi! si vellem
paulò diutius intra pectoris mei secesserat retinere
beneficia, non sustinet tamen dulcis eorum me-
moria, quin faciam etiam mentionem illorum
mihi præditorum, ne notam magne ingensiu-
dinis incurram: Que merita tanto majori ba-
beantur digna Encomio, quanto frequentiom.
fateor equidem me satis diu ansam indagasse
animi mei gratitudinem vobis declarandi, Pro-
inde exile hoc studiorum meorum specimen, Pa-
tronii Magni, Et Benefactores Optimi! beni-
gne suscipite, Et sic ego ad extrema usq[ue] fata;
VESTRARUM DIGNITATUM ET NOMINUM.

Humilimus cultor permanero, Et ad
officia quævis paratissimus.

Auct. & Resp.

*Politissimo
VIRO-JUVENI*

DN. THEODORO JUNSACK/

Non ita dudum meo Convictori do-
mestico, amico dilecto.

vo pacto æternum Numen
dicatur adesse
in fidelis spatiis, omnibus
atque locis,
Sic tamen, ut non claudatur vel
contineatur
illis, præclarè mi **THEODORE** do-
ces.

Numinis immensi, gratum, tu, munus,
ut audis,
*cum recte vivis tum **THEODORUS***
eris.

autographus gratabar
SIMON TALPO/
Met. & Log. Prof. Ord.
P. P.

יהוָה

*CHRISTE fac ut sapiam quia tu sapientia Patris
Solus es, Et tecum qui sapit, ille sapit.*

MOMENTUM PRIMUM.

Berum omnium tam pulcherrimè, quam sapientissimè à summo omnium Ente, DEO immenso & æterno creatarum, laudesque ejus ubique locorum prædicantium, exornata compages & systema uno duntaxat nomine salutatur Mundus, in quo tanquam in speculo se oculis nostris fistunt contemplandas, æterna ejus sapientia, ac infinita bonitas, quæ divinis nunquam latis decantanda laudibus. Qvibus gradatim ascendendo, haud secus quam per scalas, ab uno gradu ad alterum usque tandem humana mens devenerit in cognitionem

A

al-

altissimi DEI, quem summè sapientem
haud immerito dixeris, cum sapientiam
suam non modo in tam immensa mole
â nihilo prorsus creanda, sed etiam in
eadem tot & tantis decoranda ornamen-
tis, satis superque ostenderit. Ejus sa-
pientiæ testis est Orbis terræ pulcherri-
mus, testis est Oceanus, testis denique
amplissimus Astrorum globus, O! Ad-
mirandam DEI sapientiam. Animum
sciendi cupidum elevaturus ad sublimi-
ora, hic secum reputare poterit, non si-
ne admiratione, quandoquidem in pro-
patulo est nihil ab æterno extitisse, præter
solum DEUM infinitum & immensum,
ubiubi extiterit ante jacta hujus universi
fundamenta, & creatam per sapientiam
ejus hujus mundi machinam, Ens illud
increatum, DEUS, æternis encomiis ce-
lebrandus; Qvin etiam nunc post condi-
tum mundum, An scilicet supra o-
mnes cœlos in palatio qvodam resideat
tanta majestas, ceu in cœlorum supre-
mo? An solum in Mundo, adeo ut
extra eundem esse nequeat, aut denique
&

& intra & ultra amplissimos mundi cancellos & in infinitis spatiis imaginariis? haud diffitemur omnibus hisce magnam inesse questionibus, ut curiositatem, ita subtilitatem non adeo levem, ac quælibet earum suum habet defensorem, licet omnibus non sit una eademque veritas. Cæteris posthabitatis, cum nullum veritatis habeant saporem, nos vero posteriorem earum appositarum amplecti jubet ipsa DEI immensitas, quæ infinitis parasangis omnes terminos, omnes fines, omniaque locorum intervalla, quocunque veniant nomine, longè lateque transcendent. Imaginari fas est ultra cœlorum claustra infinita spatia, sive περι, DEUS tamen visuæ immensitatis in quolibet erit tam ratione essentiæ, quam virtutis & potentiarum; tanta enim est ejus immensitatis vis & efficacia. Nobis verissimam inquisituris indolem ejusmodi spatiorum imaginariorum, non una, aut duæ, sed numero termè plures occurunt sententiæ, Qvædam earum nobis faventes, qvædam nostram & a-

liorum sententiam de hisce spatiis conceptam plane rejicientes. Verum enim vero earum autores eo ipso se nescire produnt qvam longè & latè divina dominetur immensitas, destructis enim hisce spatiis ab intellectu humano fictis pro immensitate DEI tuenda ab omni spatiorum inclusione, eam hisce terminis mundanis constringi necessum est. At frustra id terminis constringere annituntur, qvod cœli cœlorum capere nequeunt ut sacræ testantur Pandectæ, immensitas DEI, est ipse DEUS, hic excellior cœlo, terrâ profundior, cuius & magnitudinis nec est finis. Qvomodo, qvæso? continetur ille intra certos limites, qui omnia continet, omnia compleat. Temerarium sanè, imò prorsus impium foret in DEUM, cogitando ipsi certos præfigere terminos, qvantò magis dicendo, cuius natura omnes fines detestatur, respuit, & aversatur. Proinde, ne spatiis, locorum intervallis, aut denique ullius rei constringatur terminis ejus immensitas, subtiliter satis Philosophantur.

tur hujus seculi doctiores, afferentes
 DEUM absolute existere ubiqꝫ, sic iꝫ a
 mundum, utqve extra eundem in infi-
 nitis spatiis imaginariis, sic hic, ut eo-
 dem oculi i tu simul & semel sit alibi,
 si: ubique. Eandem fere insistunt viam
 omnes recentiores & orthodoxi Theo-
 logi. Veterum qvoqve hac in re multa
 inveniuntur testimonia, qv e hic loci si-
 lentio pr terimus; unicum saltem hic in
 ipso differendi limine ad r borandam
 nostram sententiam, uti ab illis elegan-
 ter prolatum, ita adducere lubet: Est
 DEUS supra cuncta non elatus, infra
 cuncta non prostratus, intra cuncta non
 inclusus, extra cuncta non exclusus, su-
 per totus pr sidendo, subter totus susten-
 nendo, intra totus adimplendo, extra
 totus complectendo, intra nusquam co-
 arctatus, extra nusquam dilatatus, sub-
 ter nullo fatigatus, super nullo susten-
 tatus. Plura suo loco dicenda erunt.
 Nos haud peccaturos censemus, cumq 
 in diversas partes itum est circa hoc ar-
 gumentum, si in primis ipsos adeamus.

gentiles, qvæ situm inter eorum docu-
menta, num invenire liceat, qvod nobis
arridere poterit, an nobis inter qværen-
dum obveniat qvidqvam reprehensione
dignum..

MOMENTUM SECUNDUM.

Priusqvam nobis qvidqvam venit di-
cendum de hisce prædictis spatiis, plu-
rimum ē re nostra fore arbitramur, ut
præstemus qvod in priori mēbro nos fa-
cturos pollicebamur, ast omnium primò
venimus rogatum, B. L. ne vertat nobis
vitio, siqvid fortè sermonis de omnipræ-
sentia instituatur, qvam pro immensitate
antiquitatē promiscuè usurpasse, ad ocu-
lumpatet, qvasi per omnia essent verba
æqvipollentia; inter qvas tamen ingens
intercedit discrimen, qvod in infra di-
cendis evidenter ostensuri sumus. Quem-
admodū omnis fere philosophandi pro-
cessus omni tempore ab imperfectori
tendit ad perfectius, ita & nos hic pro
eruendæ veritatis natura, à minori ar-
gumētamur ad majus; si Omnipræsentia
sit

sit diminuta, in dubium revocata, aut
 planè denegata, qvid judicii deinceps
 de immensitate perhibendum, hoc est
 ut mentem verbo aperiamus, si Ens in-
 finitæ qvidditatis & naturæ huic uni-
 verso ejusq; cuilibet parti tam quæ essen-
 tiam, qvam potentiam, non fuerit omni-
 præsens, qvo pacto erit ultra mundum
 per immensitatem ubique, & in spatiis
 imaginariis; nam videtur immensitas
 quasi radix esse & principium omni-
 præsentia, ut ex immensitate resultet
 omnipræsencia; sane quod omnipræsens
 est, id immensæ utique est substantia,
 vel certe per immensam DEI potentiam
 præsens omnibus ubi sistitur. His in
 antecessum leviter præmissis, gradum
 acceleramus ad lustranda opinionum
 monstra & procula gentilium com-
 menta. fuerunt ejus meretriciæ frontis
 Ægyptii & Arabes nonnulli ut quidam
 eorum eò impietatis prolapsi, immen-
 sitatem DEO pernegandam, male per-
 svaderent sibi; quidam vero eam in du-
 bium vocabant, uti videre est apud

Calov: De Natura & attributis DEI pag.
m. 175. Philosophorum Primipilus Ari-
stoteles lib. Phys. 8. & lib. 1. de cœlo,
imaginatus sibi fuisse videtur quasi DEI
naturæ minime congrueret esse omni-
præsentem , dum afferuerit eidem ma-
gis consonum apparere ut illa in cœlo
maneat , nec se inferioribus hisce im-
misceat, iis præprimis qvæ adire DEUM
minus honestum esset. Ad declaran-
dam mentem suam utitur simili à Per-
sarum regibus defumto , qvi Susis &
& Ecbatanis magna in pompa reside-
bant, ac raro sese dabant conspiciendos,
per ministros potius ad latera eorum se-
dentes negotia totius regni expedientes.
Nec non dicit.lib. cap. 3. th. 22. in hæc verba
laxat lingvam: πάντες οἱ ἀνθρώποι καὶ βάρ-
βαροι καὶ ἔλληνες τὸν ἀνωτέρω τόπον τοῖς θεοῖς
ἀποδίδωσιν, id est omnes homines, sive barbari,
sive Græci, locum supremum, ut cœlum, Diis
attribuunt. Ex qvibus facile apparet A-
ristotelem illis fuisse errorum tricis im-
plicatum ut Cœlum tantummodo DEO
tanquam acropolin & regiam sedem

nuncupandam existimari; sed non tam
benè, qvam svetè; eo ipso non solum
omnipræsentiam eum fecisse diminu-
tam, sed etiam immensitati Divinæ di-
cam scripsisse liqvet, vi cujus in infinitis
spatiis imaginariis DEUM existere
probatum ibimus. Vetustiores Judæi
referentibus Hierony: & August: olim
in Ecclesia senserunt DEUM saltem esse
positum in templo eorum Hierosolymi-
tano, unde oraturi & faciem & manus
versus templum converterunt. verum ab
usitata orandi eorum consuetudine ad
denegandam DEO ubiqvitatem colle-
ctio est valdè infirma. Concedimus
qvidem DEUM T. O. M. sese in templo
eorum manifestasse & super operculo
arcæ, modo tamen præsentiæ gratiose,
sicuti modo gloriose faciem ejus videre
in cœlis dicuntur angeli, unde Theo-
logi: Gratiosa DEI præsentia in Ecclesia,
gloriosa in cœlis habetur. sed hæc ḡ
παρόδω. Sunt etiam nobis aliorum sanio-
rum testimonia gentilium, qvos multo
acutius vidisse constat, qvibus Pineda

usus in refellendis ceterorum gentilium
 male de hac re sentientium erroribus, è
 qvorum serie sunt: primus omnium ipse
 Pythagoras, DEUM appellans ψύχωσι
 $\tau\tilde{\nu}$ πάντα, & deinde Orpheus citante
Conimb: Colegio, lib 8. in Phy: Arist,
 dum in hymno Saturno dicato, ita mo-
 dulatur: ὁς ναίνεις καὶ πάντα μέρη χόσμερο
 γεννᾷ ἄρχα. plurium taceo. Ex adductis
 facilimè dispalescit quid cognitionis de
 Omnipræsentia & Divina Immensitate
 animis Ethnicorum inerat, qvas nos hic
 indagamus eum in finem ut supra di-
 etum, nimirum ut scandamus ab una
 ad alteram, tanqnam per gradus. Ascen-
 surus ad superiora ædium suarum si
 forte ipsi à parte inferiori scalarum u-
 nus aut plures defuerint gradus, per qvos
 scandendum, ascendere nequit; idem &
 nobis de DEO in spatiis imaginariis
 disserturis eveniret, ni prius ivissemus
 inqvisitum in naturam omnipræsentiae,
 qvo usqve illa extendat brachia sua, (ut
 ita dicam) hac enim sublatâ qvasi di-
 vinæ ubietatis inferiori gradu, qvomodo

con-

conscendendum esset ad superiorem, ut
pote Immensitatem per quam assertum
daturi sumus Ens infinitum Esse in
Spatiis imaginariis. Proinde recte hic
differitur de Omnipræsentia, licet non
Scientifice ut dicunt Philosophi, nihilo-
minus tamen per bonam occasionem ad
meliorem cognitionem rei substratæ.

MOMENTUM TERTIUM.

Postquam levi calamo Gentilium quo-
rundam signavimus opiniones, haud
inconsultum ducimus paulò ulterius pro-
movere pedem, & quidem ad ingenia
altioris indaginis & sapientiæ, quæ cir-
ca hoc argumentum aliquot posuere
testimonia tuendæ veritatis. Et præpri-
mis lucidissimas Ecclesiæ lampades, sci-
licet veteres Patres, quorum calculos
dum protulerimus, speramus haud pa-
rum lucis eos ipsos præsenti materiæ
fœneraturos. Piissimus ille Dionysius
in lib. de divinis nom: inter alia litera-
rum monumenta dixerat, *DEUM esse in
mundo & supra mundum & circa mundum;*

Qvi-

Qvibus vult intellectum, ut apertissima
 ejus docent verba, DEUM non solum esse
 intra, sed etiam ultra hujus universitatis
 septa & fines. Hinc non longè abclusisse A-
 thanasi æternis ad astra laudibus evehendum,
 in oratione contra Sabellii gregales
 patescit, dum in hæc eruperit verba:
ne requiras magnitudinem loci tam spatiostam
qvæ capere possit magnitudinem DEL. Iisdem
 ferè vestigiis insistere videtur Justinus
 dicendo. *DEUM esse universo majorem*
& substantia & dignitate. Postremo addamus
 & illud qvod Nazian: docuerat: *DE-*
UM utpote, nec in mundo tantum, nec extra
mundum, sed utrobiq; revera constituendum.
 His omnibus in medium adductis, tan-
 qvam clausulæ loco subjiciemus notissi-
 mum illum versiculum (cui enim debe-
 at suos natales nobis incertum est) *Enter,*
præsenter DEUS est, & ubique potenter.
 Ejusmodi Patrum testimonia cum pro-
 ptemodum sunt numero plura, qvæ hic
 ad eandem roborandam sententiam pro-
 duci possent, brevitati studentes, comme-
 morare nolumus, ne terminos nobis præ-
 cipios transgrediamur. MO-

MOMENTUM QVARTUM.

Prolixiores lineas in proximè præcedenti membro de antiquorum opinionibus Patrum pro adstruenda nostra assertione de DÉO in spatiis imaginariis, non adeò operæ pretium fuit ducere, cumque variæ variorum sententiæ Philosophorum, aliorumq; magni nominis Theologorum sese super hac re nobis obviam habeant, ad qvorum Symbola se jam demittit nostra procedendi methodus. Verum enim vero, qvum multi eorum, nunc in affirmantem, nunc in negantem sententiam descenderint, postulat instituti ratio ut eos dividamus in duo qvafsi cornua, in uno ponentes adversarios, in altero à parte nostra militantes. Hostile agmen dicit Gabriel Vasqvetz apud Arriagam Disp. 14. Phys: n: 68. ubi imaginaria spatia plane rejicienda disputat. Cujus ductum seqvuntur, Martinus Skoockius in tractatu Philol. de nihilo, nec non plures ejusmodi seqvaces, ut Durandus q

I. & Scotus in I. dist. 37. q. Bonaventura lib. I. Sent. dist. 37. art. 2. q. I. Ut & Capreolus q. unica art. 3. hi uti Clariss. Scheiblerus fatur: existimant illum universalem præsentiam sat habere si in mundo non sit ullum $\pi\tilde{s}$ à quo absit id, quod talem modum adessendi habet. ita censuit quoque Aqvarius I. Metaph. q. 14. cuius pariter meminit Scheib. Ultimò, haud immerito claudit agmen Vorstius cum pessimus sit omnium fere enumeratorum, adeoque non veritus ejusmodi procacis cerebri producere opiniones, qvarum auditione horreat animus, ac febri veluti ardentissima, totum qvatiatur corpus; qvæ uti memoratu indignissimæ, ita easdem nostræ brevitatis memores, lubenter negligimus, tantum hic indigitare lubet dubium illud, qvod ipsi fuerat de immensitate Divina; non inquit: caret controversia id qvod assumitur pro certo videlicet essentiam DEI prorsus & simpliciter immensam esse. alibi, Hic immensitatis modus dubius sit, qvo extra totum universum etiam ex-

tenditur in immensum, per imaginaria spatio,
 DEI magnitudo. At leporem ex prominentibus auribus dignoscere est facile. His omnibus immensitatis divinæ ditiones coarctantibus, obviam procedunt strenue militantes viri profundæ eruditionis, inq; palæstra Pallados exercitatiissimi, quo merito restituant ditiones illi ademptas illisque DEUM; Utpote Hermes Trismegistus in Asclepio, dicens:
DEUS super verticem summi cœli consistens ubique est omniaque cernit. Conimbrisenses lib. 8. Phys: Arist. cap. 10. Petrus Hurtadus de Mendoza Disp. 14. Phys. S. 3. Franc: Svarez. Disp. 30. Metaph. sect. 7. cap. 3. num. 38. Rodericus de Arriaga. l.c. S. 4. Num. 68. pag. 308. horum vestigiis inhærent. D. Hornejus Disp. 3. Theol. S. 2. pag. 287. & Henricus Nicolaus in tractatu Philosophico Theologico S. 2. parag. 7, 8. seq. pag. 83. nec. non Excellentiss. D. Calovius in Tom. 2. Syst. Theolog. pag. 415. seq. inqve Inst. Theol. de Natura & attrib. DEI pag. m. 180. hunc in modum differit de immensitate *si non*

extendit se ad spatia imaginaria DEI immensitas, ne vera qvidem erit immensitas. Qvod enim definitur & circumscribitur terminis hujus universi, hoc simpliciter immensum non est. adhuc, si cœli cœlorum non capiunt DEUM, necessum est immensitatem DEI supra & ultra cœlos supremos ad spatia imaginaria sese extendere. Hæc ille. Clasenius quoque parte 1. Theol. Natur: cap. 34. pag. 177. & alii plurimi. Qvorum seriem partim enumerat Scheib. partim Clariss. Mejerus in sua Pneumatologia pag. 519. fatemuringenue qvod hic juxta nomina autorum, haud inutiliter ad maiorem assertionis nostræ illustrationem, essent unius cujuscunq; verba apponenda, qvod hic prætermittimus ob duplum rationem, una earum est egrundem autorum penuria, altera vero, ne in immensam ex crescet molem parvum nostrum disputandi exercitium. At parum refert dummodo omnes uno ore easdem inflant tibias, teste Mejero. Hic sunt duo illa cornua inter quæ admodum acre intercessit certamen, de nostris spa-

spatiis imaginariis, verum tantò propensior in nostram partem videtur ipsa victoria, quanto firmiori stant talo nostrum cornu tuentes. Qvis cedo? esset tantæ temeritatis? addam impietatis, ut hujus universitatis ambitu divinam existimaret immensitatem claudi posse, cum vastissima Mundi amplitudo respectu immensitatis, est protectò ad instar puncti & adhuc punctulo minor. Qvomodo igitur intra universi hujus terminos continebitur immensitas, qvæ sese infinitè exerit ultra mundum ad infinita imaginaria spatia? Non ergò putandum est, qvod in hoc absolvatur ratio divinæ immensitatis, qvod immensum ita sit in hoc mundo, & omnibus ejus partibus, ut etiam in pluribus aliis, immò infinitis mundis, si possibiles essent, esse possit; sed qvia nullis spatiis ullatenus definiri potest Immensitas, dicendum, qvod in infinitis spatiis extra hoc universum ipfissimo actu existat immensum, uti pluribus imposterum (favente DEO) dicemus. Proinde Præsupposita

DEI immensitate, tanqvā firmissimo fundamento, cui totus noster discursus superstruitur, proprius accingimus nos ad rem ipsam, indagatūri veram indolem ejusmodi, spatiōrum, num scil: talia extra mundum dentur, & in qvibus DEUS existat?

MOMENTUM QVINTUM.

Esse aliquod spatiū in rerum initiis creatum extra siderum vias & Aquarum supra-cœlestium immanem sphæram, in qvo Conditor seculorum sua regna, sua palatia constituerit, ibique suos electos æterno epulo excipiat, æternis ambrosia ditet, æternis deliciis satiet, fuit omnium Scholasticorum vulgata, sed minus delicata opinio; hoc spatiū nuncupant Cœlum Empyréum, Thronum Excelsissimi, & tabernaculum beatarum Mentium; sed dant sine mente somnum, somnium sine somno: quandoquidem nec Scriptura, nec Natura, de tam abstruso Spatio ne gry, ne my qvidem habeant. tale hic loci nos neutiqvā intel-

lectum volumus. Zanchius supra cœlum supremum spatium sine corpore mundo tribuendum voluit, qvod in considerationem nostri discursus non venit. Neq; spatium Vorstii, DEO coæternum ut ait: hic perpendendum sumimus, qvod appellas eum inane, seu vacuam regionem, inter omnes constat, qvam DEUM suo modo ab æterno, in æternum immutabiliter occupare dicit. Præstat tacere qvam male loqui. Neque hic injicimus mentionem Spatiorum in natura rerum reverà existentium citra omnem fictionem intellectus, qvæ per omnia Loco æqvipollent, & sunt corporis naturalis extrinseca Affectio, in qvibus omnia & singula corpora naturalia existere dicuntur, qvæ nunquam sunt vacua, sed semper corporibus repleta; nam Natura à vacuo abhorret, talia inqvam hic intellecta nolumus; sed ejusmodi spacia, qvorum indolem & naturam nos hic venamur, in hac universitate neque intra, neque extra Universi fines reverà dantur, itaque satis

convenienti titulo salutantur imaginaria,
 qvæ veneranda canitie Antiquitas, eum
 in finem sibi excogitavit, ut ostensura
 esset Immensitatem DEI nullis ter-
 minis, nullisqve locorum intervallis
 commensurari posse, sive reverà tali-
 bus, sive factis, & ab intellectu huma-
 no conceptis. Concipe, si fortè vo-
 lupe fuerit, fingendo spatiorum millia
 infinitorum ultra cancellos hujus uni-
 versi, DEUS erit in qvolibet, non se-
 cundum partem, sed totum suum esse,
 (si hoc modo cum doctis loqui liceat
 non ut anima nostra, qvæ etiam, licet non
 propriè & ~~essentia~~ essentialiter, sed ~~non~~ ~~mentis~~
 & mentaliter, non re; sed opere
 ut loqvuntur Philos. ubique esse dicitur,)
 sed modo plane divino. Neque anima
 nostra ubique est cogitatione simul &
 semel sicuti immensus DEUS, omnino
 simul & semel ubique existit, absqve o-
 mni extensione, expansione aut divisio-
 ne, qvà essentiam, qvà virtutem & po-
 tentiam; sic intra Mundum, ut eodem
 oculi iectu citra omnem motus conce-
 ptum

ptum, sit extra Mundum, & in infinitis spatiis imaginariis. modum si qværas ita ubique existendi? Respondemus: nolumus ea scire, qvæ DEUS voluit ne- sciri. Diximus superius ejusmodi spatia imaginaria nullibi reverà dari, nec intra, nec extra Mundi limites; ratio est in proclivi, si illud, utiq̄ creatum, omne creatum est in Mundo, nam Mundus est Systema & Compagis omnium re- rum creatarum, & hoc modo non est imaginarium qvoddam & ab intellectu humano excogitatum; sed revera Ens reale, actuale, positivum & per se tale, qvod *ἄπειρον, καὶ ἀλογον*. Si hoc, cum in- creatum, & hoc iterum infert ultra mun- dum reale quid, & positivum, & sic duo involvuntur increata, utpote DEUS & Spatium; si increata, utique æterna, si æterna, utique infinita. jam dudum ex- tra omnem controversiam positum est, nihil esse infinitum præter solum DEUM immensum, qvod & facile est probatu. Propterea dicere spatium qvà spatium, esse ultra mundi terminos; est profecto

absurdo absurdius. Quid tandem sint
spatia imaginaria, jam facile patescit,
scilicet non esse aliquod Ens reale, & ve-
rum Locum extra cælorum claustra posi-
tum, quemadmodum inter se ferè conve-
niunt Fons. lib. 5. Metaph. c. 3. 9. 7. S. 1.
Conimb. lib. cap. art 4. Molina p. 1. q. 8.
Albertinus tom. 2. coroll. Theol. in præ-
dicamento Ubi q. 2. sed purum Ens ra-
tionis ratiocinantis, quod quidem nihil
Entitatis, vel Realitatis rigorosè sic dictæ,
extra se ponit, multò minus ultra termi-
nos hujus universitatis, cuius conceptus
objectivus est revera nihil, licet ejus for-
malis ab objectivo mensuratus sit sem-
per conceptus realis, quod nihil obstat.
Ita in confessio est talia spatia nec dari
revera extra conceptum mentis huma-
næ, quicquid alioquin realitatis habere
videantur; id omne expirat intellectione
cessante. Demum tutò asserimus ci-
tra absurditatem: ejusmodi spatia i-
maginaria esse Entia rationis puræ, si-
ctæ & ratiocinantis, ut docent Metaphy-
sici, quæ sibi imaginatur mens nostra
in

in explicanda & qvodammodo concipi-
enda immensitate divina. qvæ alias, à
nobis nulla prorsus ratione concipi
queat, ni hisce terminis Mundi finitis
commensuretur, infinita immensitas,
qvod *adūratōr*. unde hoc spatium de-
scripsierunt pars Philosophorum; qvod
sit Ens merè fictum. qvorum descri-
ptionibus aliis hâc vice præteritis, uni-
cam saltem, videlicet Hen: Nic. huc ad-
scribere allubescit: *Est inquit: cogitatum a-*
liqvod intervallum, extra mundum & mun-
dana corpora, aut in vacuo creati alicujus
experte conceptum. Qvà liqvido constat
eum nihil aliud intendisse, qvam à no-
bis supra dictum est.

MOMENTUM SEXTUM,

Spatium imaginarium esse Ens ratio-
nis, *ἀπλῶς* & absolute ex omnibus su-
perius prolixè latis disputatis, manife-
stum est, qvippe præterqvam qvod
intelle&tui objicitur nihil est; uti proba-
tum dedimus. Ut autem status con-
troversiæ ahhuc reddatur evidentior,
assu-

assumamus ipsam phrasin Spatiorum
 imaginariorum sub incudem acrioris
 judicii examinandam, fortassis obscu-
 ritas quam titulo subesse existimatur,
 eo modo evanescit, atque difficultas fit
 intellectu facilior. Vocabulum imagi-
 narium qvod attinet, denotat vi vocis,
 factum qvid, assimilatum, non verum,
 qvod imaginem qvidem & speciem
 habet, non rem ipsam, ut testantur una-
 nimirer omnes Lexicographi, & eorum
 præcipuus ferè Soranus. Proinde si
 sensum Phraseos *αὐτεβῶς* & accurate
 respicimus, DEUS est in spatiis ima-
 ginariis, tum certò certius constat, hunc
 fore genuinum, & veritatis naturæ quam
 maximè congruum, quem vetustas, quem
 omnes hujus seculi senioris Philosophiæ
 doctissimi, exosculantur: nimirum nul-
 lum omnino spatum concipi animo
 posse; in quo DEUS in se, & sua immen-
 sitate non existat, ut verbis Clariss. Mej.
 in pneumat. 520, utar. Qvicquid rixan-
 tur hi, qvicquid audacter deblaterant
 illi, est tamen hic sensus horum Spatiorum
 omni-

omnium verissimus. Verum enimvero non deflunt illi, qui huic sententiæ demo- liendæ omnes adhibent machinas, o- mnesque ingenii nervos eò extendendi dant operam, ut hujus Theseos veritatem penitus infringant. At vero si hi inten- tiori animo, & paulò accuratori judicii oculo rem ipsam inspicerent, nobis facile palmam, victasque manus darent. Lar- gimus & nos ejusmodi spatia, & exco- gitata locorum intervalla nusquam dari nisi per fictionem intellectus, sed per illa duntaxat intellectum iri volumus, nullum unquam, ecquis esset, sibi ima- ginari posse talia, in quibus DEUS im- mensus vi immensitatis suæ non existe- ret: uti à nobis saepius inculcatum. Huc ergo facit illud memoratu dignum, quod eruditè satis protulit Arriag, lib- dict. I. 7. dicendo: *Quando DEUM consti- tuo in his spatiis imaginariis, solum dico. il- lum ex essentia sua habere talem immensa- tem, ratione cuius ita existit, ut nequeat pro- duci, aut concipi producta aliqua res cui DEUS eo ipso non sit intimè præsens, sine ulla prorsus*

in ipso mutatione. Quidam ita enodatis, speramus sensum ejusmodi Spatiorum Imaginiorum esse cuivis obvium, ut facile posthac evitetur omnis dubitandi scrupulus.

MOMENTUM SEPTIMUM.

Omni dubio circa verum sensum phrasatos deposito, gradum paulò ulterius promovebimus, subjecturi hic brevissimam saltem rationem, cur ultra mundum & in spatiis infinitis existere dicatur Ens infinitum. DEUS. haud difitemur huic negotio non levem subesse subtilitatem; ast pro modulo virium & tenuitate nostra, in quantum nobis licuerit, in hocce exponendo, omnem lapidem movebimus. Primò omnium pro stabilienda nostra Sententia, non adeò inutile fore arbitramur, ipsam definitionem Immensitatis hic apponere, (ut confidimus) haud parum roboris nostræ assertioni daturam. Immensitas prout Pneumatici eam definiunt, est: attributum DEI proprium negativum jux-

juxta qvod DEUS nullo spatio sive vero, sive imaginario commensurari potest. Quid ergo Terra? qvid Cœlum? Quid denique totus mundus? hæc omnia sunt instar nihili, si forte sint aliiquid, tum sane perquam similima minutissimo punctulo, respectu divinæ immensitatis. Qvocirca neminem censemus adeo perficitæ frontis nos reperuros, tantisque Cimmeriis ignorantiae tenebris obscuratum, ut asserere audeat immensum mensurari posse, & punctulo circumscribi, is sane cerebrum non in eranio, sed calcaneo gestaret, & toti ejus capiti ne mica qvidem salis inesset. Äque absurdum est immensum hujus Mundi spatiis definire, atque absurdum est æternum temporum momentis, seu durationis Universitatis mensurare. Quapropter probè cavendum, ne coarctetur immensitas Divina frivolis qvorundam descriptionibus intra septa hujus Universi. Non pauci sese nobis offerunt, sentientes hanc optime describendam esse per negationem possibilitatis exstendi

stendi ad æqvatè in Spatiis finitis, & per
 modū saltem existendi aptitudinalem in
 spatiis infinitis imaginariis. sed suppone-
 re videtur hæc sententia DEUM saltem
 aptitudinaliter posse ultra mundum in
 spatiis imaginariis existere, licet nunc in
 illis non sit, sed quod ipsissimo actu in
 universo existat reverà. Verum hanc
 sententiam, ad rectæ rationis normam
 exigentes, arguimus meritò absurditi-
 tatis, qvippè haud secus æternitas non
 tantum aptitudinem permanendi, sed i-
 psam permanentiam absolute intermi-
 nabilem infert, ita immensitas non tan-
 tum aptitudinem adessendi, verum & a-
 ctualem adessentiam plane interminabi-
 lem importat. *Æternitas*, dicente cele-
 berrimo illo Philosopho Theologo Cal-
 & *Immensitas* sunt velut duæ propagines in-
 nitatis mutuo se explicantes; quod ista in du-
 ratione, hoc illa in ubieta exprimit, illic
 negantur termini permanentiæ, hic termini ad-
 effentiæ. Qvibus prælibatis, nos assertio-
 nem nostram defensuri hunc in modum
 ratiocinamur: Si immensitas Divina
 hu-

hujus terminis universitatis constringatur, utiq̄ illa non est ἀπλῶς infinita & immensa, atq̄vi est ἀπλῶς infinita & immensa; E. nullis spatiis est constringenda. Major meridiana luce clarius, Minorēm probat totus Philosophorum chorus, qvam & nemo in dubium revocet, si modo suæ mentis sit compos. Ex his itaq̄e firmiter satis, concludimus DEUM ubique esse tam intra, qvam extra mundum in infinitis spatiis imaginariis. Secundò pro obtainenda eādem veritate, DEUM videlicet vi immensitatis suæ esse in spatiis imaginariis ultra mundum, & citra & extra amplissimæ universitatis sphærā excogitatis, ita argumentari lubet. Si DEUS est tale qvid, qvo nihil majus animo concipi possit seu cogitari, seqvitur necessariò, DEUM ultra mundum existere, ratio hæc est: si enim immensitatem suam non exerat extra mundum, posset eo majus qvidpiam excogitari, utpote Spatia infinita, ultra cœlorum Claustra existentia; in qvibus non existit, qvod

absurdō scatet; Ergo vi consequentiæ, omnino DEUM revera existere ultra mundum & simul in omnibus spatiis excogitatis oportet, quanquam essent millies millena millia. manet igitur adhuc nostra thesis inconclusa, infraactaque. Tertio, ut res adhuc manifestior evadat, audiamus Excellent: Calovium subtiliter hac de re disserentem, cuius verba in testimonium comprobandæ assertionis hic ultimo loco addemus. Præterea, inquit: ille, negari nequit DEUM si velit, operari posse etiam extra mundum, aliquid creando vel producendo. Ubiunque operari potest, ibi adsit necessum est, aut ergo tum adesse illic inciperet, aut nunquam non adest ibidem: Istud cum sit absolum, DEUM scilicet per motum, vel quacunque fingas ratione acquirere aliud ubi, à quo absens antehac fuerit, necessariò hoc requiritur, DEUM sc. extra mundum spatiis istis, quæ dicimus imaginaria, nunquam non adesse verissime. Iterum, si DEUS annibilaret, quicquid cœlum inter & terram interjacet utroque extremo conservato, quid dicendum foret, anne etiam

etiam ad medium istud interjacens inane & imaginarium spatum se extenderet divina ad-
essentia? quemadmodum citra dubium ad ex-
rema, utpote quæ nec superercent quidem sine
præsentissima DEI sustentatione. Si negaris,
necessum est, DEUM concipias à se ipso divisum
qui terræ adsit, adsit cœlo, medium vero spa-
tium non implet. si affirmaris, eo ipso non sal-
tem spacia imaginaria sed & DEUM in spatiis
imaginariis præsentem dicis b.e. tibi ipsi jam
contradicus. Qvibus obnixe pensiculatis,
citra omnem dubitationis aleam, con-
stituimus Ens immensum, DEUM, esse
ultra mundi cancellos, & (ut ad placita
Philosophorum loquamur) in infinitis
spatiis imaginariis.

MOMENTUM OCTAVUM.

Summus labor, summaq[ue] cura fuit in pri-
ori momento, ut ostenderemus DEUM
esse ultra mundum, & quidem in spatiis
imaginariis. in hoc autē interest nostrā,
qvā brevitate fieri poterit, investigare
qvodnam attributorum DEO sit consen-
taneum, existenti sc. ultra mundum & in
spa-

spatii imaginariis, an per immensitatem, an per omnipræsentiam in eis existere dicatur? notum est, qvamplurimos hæc duo attributa in unum qvasi Chaos confundiſſe, inter qvæ tamen, accuratè considerando, magna est differentia, uti hic declarabimus: Immensitas est attributum DEI proprium negativum, effigiale, & ~~αχετον~~ seu absolutum, absqve omni relatione ad res creatas. Omnipræsentia vero positivum ~~χετικὸν~~, respectivum & extrinsecum, qvod refertur ad res creatas, qvibus DEUS præsens est. Immensitas fuit ab æterno, Omnipræsentia cœpit in tempore, hæc igitur intra orbem creaturarum sistitur, illa porrigit ſe ulterius & in infinitum ad spatia etiam imaginaria, cum nullis circumſcribatur limitibus qvod in ſe & ſua natura est immensum, ſic omniprætentia terminabilis, immensitas interminabilis: qvia nullos terminos five inchoationis, five defitionis, five comprehenſionis, aut ullius denique limitationis ſimpliciter vel habet, vel habere potest,

ut

ut erudite & sapienter admonet Mej. in sua Pneum. pag. m. 498. Præterea est immensitas ~~et~~ non-operativa, id est qviescens, nullam inferens per se operationem. Omnipræsentia vero ~~est~~, non solum ~~ad~~ indistantiam adessentiæ, seu essentiæ divinæ propinquitatem, sed etiam ~~est~~ operationem importans præsentis DEI. Hâc ratione facile appareat qvomodo ab invicem discriminantur Immensitas & Omnipræsentia, nimirum ut prius & posterius, absolutum & relativum, æternum & temporaneum, qviescens & operosum. immensitas prædicatur de DÉO in abstracto, præsentia vero in concreto, recte dicimus DEUS est immensitas, & immensitas DEI est ipse DEUS, nam nihil est in DÉO qvod non sit DEUS ipse, nimirum in sensu identico, non formaliter, non autem DEUS est præsentia sed Omnipræsens. Discussa sic differentiâ horum attributorum redit iterum qvæstio: An dicendus sit DEUS existere ultra mundum in spatiis imaginariis

per immensitatem, an per omnipræsen-
tiam? ex dictis jamjam supra adductis
liqido constat quid ad hoc responden-
dum, differuimus superius omnipræ-
sentiam unice, respicere creaturas &
intra circulum earum determinari. Si
fortassis qværat hic qvispiam num fu-
erat DEUS Omnipræsens ante crea-
tum mundum? Respondetur negando
ob rerum Carentiam; præsentia enim est
coexistentia unius cum coexistentia pro-
pinqua alterius & si tum DEUS non
fuit præsens, qvia nihil præter DEUM
erat, qvo igitur pacto dicendus est o-
mnipræsens? Proinde non adeo appro-
banda est illa phrasis qvâ dicunt non-
nulli DEUM esse ultra mundum omni-
præsentem, cum tamen extra cœlum
nihil est præter DEUM, cui sit præsens,
rectius ergo asserimus DEUM existere
nunc, & ante jacta mundi fundamenta
extitisle, per solam suam immensitatem,
in semetipso, sine ordine ad rem, non
habito respectu ad hoc vel illud, cum
nihil

nihil erat. Sed dicunt adversarii: ultra mundum est nihil, DEUM in nihilo consistere, est absurdum. Sed terror ex pelvi. Fallo concludunt, concedimus limitando majorem, nihil est ultra mundum, præter DEUM, qvod autem concernit eorum absurdum DEUM sc. non posse consistere in nihilo: falsissimum est Ens infinitum non posse subsistere, qvin subsistat in alio, incumbit ipsis primò probare DEUM minimâ re opus habere ad ultimatum suum subsistendi modum, qvod impossibile est, dicamus libere DEUM vi essentiæ ubietatis divinæ per immensitatem in se ipso existere, eodem prorsus modo, qvo erat ante productam hujus mundi machinam, huc perinent versus illi, qvos citat Dionysius Carthusianus in lib. I. dist. 37.

Dic ubi tunc esset, cum præter eum nihil esset?
Tunc, ubi nunc, in se, qvoniā sibi sufficit ipse.
 Idem intendere vult qvidā Patrum, dum in hæc erumpit verba: *DEUS est sibi ipsi locus.* Absit ergo ut statuamus Ens infinitæ naturæ esse ultra mundum &

in spatiis imaginariis per relationem realem, qvod divinæ immensitati plane contrariatur repugnatqve. Adhuc obstre-
 punt dicentes: Extra & ultra esse, qvem-
 admodum ubiqve, alibi, videntur deno-
 tare locum, & adhæc referuntur Gram-
 maticis inter adverbia loci , si ergo
 DEUS alibi qvam in hoc universo esse
 dicatur, extra illud erit locus, si DEUS
 est ubiqve est in loco. Hanc protinus
 resolvendam suscipimus , illam reserva-
 mus ad seqvens momentum, ubi men-
 tionem ejus facturi sumus. Hic acce-
 ptanda sunt, monente Mej: verba illa
 non positive, qvasi localitatem qvandam
 introducerent, sed negative, prout par-
 ticula illa *extra*, notat id, qvod non est
 intra tantum, *alibi* notat id qvod non
 solum hic est *alicubi*, vero non tantum
 ibi, sic negant hæ particulæ potius ter-
 minationes, qvam inferunt ad loca po-
 sitiones. Est qvidem DEUS per secula
 laudandus, ultra mundum & in spatiis
 imaginariis, non qvasi locatum in loco,
 qvod turpe est dictu, ceu ratione situs,

positionis & extensionis, sed eminentiæ & immensitatis, cum essentiæ divinæ ubertas adeo sit immenſa, ut omnes omnino fines terminosque plane averſetur & fastidiat; ut ſæpiſſime in ſuperioribus dictum erat.

MOMENTUM NONUM.

UT voto noſtro & deſiderio ſciendi cu-
pido ſatisfiat, eamus leviter, & bre-
viter oſtenſuri num ſc. conveniat Enti
immenſo extra etiam mundum exiſtentι
aliqvis modorum ad eſſendi, cum ſint
plures, an circumscriptivus, diſinitivus,
an repletivus; priuſquam noſtram de hac
re teramus ſententiam, cuiuſlibet horum
indolem levi brachio tangemus, ne eo-
rum naturæ ignari in errorum devia fe-
ramur. Primus horum eſt Circumſcri-
ptivus, ideo diſiſibilis, partibilis, qvantifi-
tativus, adeoqve extenſionem, diſfuſio-
nem & partium diſtantiam habens, quo
tanquam in certo & ſibi defiſito loco
omnia corpora naturalia eſſe proprie-
dicuntur, hunc itaqve Deo ſpiritu ſim-
plici-

pliciter simplicissimo competere neutriq; putamus; cum sit omnis quantitatis expers, qvæ unicum fundamentum audit omnis divisibilitatis; minime patitur Ens infinitæ & immensæ quidditatis ut ab extrinseco qvodam ambiente circumscribatur, cum illud omnia ambiat. fatemur eqvidem DEUM esse in spatiis & locis omnibus, sed illocali adessentia, ut loqui amat Cal: Secundus est Definitivus, juxta qvem spiritus finiti in spatio esse censentur, sed impartibiliter, citra omnem spatii occupationem & quantitatis extensionem, qvæ corpus presupponit, cum enim ita sint, hic, ut possint paulo post celerrimè tamen esse alibi, verum non simul esse ubique, qvod est solius DEI. Hinc semel & iterum liquet hunc neque DEO adscribi posse. Tertius est Repletivus, hic adessendi modorum postremus est inextensus, indivisibilis, illocalis, omnes terminos penitus respuens, juxta qvem DEUS exigente ratione ejus immensitatis, dicitur non modo in mundo, verum etiam ultra eundem in infi-

infinitis spatiis imaginariis reverà existere, non tamen eomodo ut illis continetur, definiatur aut circumscribatur, sed potius ut ille omnia & singula contineat, impleat & ambiat. Inde tritum illud: DEUS est ubique, & nusquam est; ubique, quia adessentia sua nusquam abest, nusquam est quia nullibi continetur, est intra cuncta non inclusus, est extra cuncta non exclusus. Quo pacto refellitur Stoicorum perversa opinio quorum animis barbara inhærebat impietas, uti ex versu accipimus:

Non DEUS est Numen Parcarū carcere clausum,

Quale putabatur Stoicus esse DEUS.

Qibus modis ordine recensitis, meritò horum ultimum immensitati tanquam convenientissimum, DEO consentire censemus, sed dum concipitur Ens infinitum, DEUS, esse ubique, in omnibus locis esse statuitur, non tamen adest, quod probe observandum jubet fæpe prædict. Cal. οὐνέκτως ut comprehendatur, sed οὐνεκτικῶς, ut comprehendat loca omnia, non περιεκτῶς & περιγειατῶς cir-

circumscriptive; verum ~~me~~ & ~~ex~~ hoc est, non ut contineatur,
 sed contineat & omnia loca vi suæ im-
 mensitatis longissimè exsuperet. Hic ex-
 cipiunt contrarii, dicendo: *si DEUS est in
 loco, utique datur locus Divinus*, sed colle-
 ctio vitiis obnoxia, cum locus proprie-
 sit corporum, non autem DEO competit
 nisi impropriè, ut fatur Sperling. locum
 esse, & divinum esse, sibi invicem oppo-
 nuntur. cavendum ergo ne tribuatur
 DEO localitas proprie & rigorose sic
 dicta, cum in loco esse dicitur, modò di-
 ximus eum non in loco esse localiter,
 circumscriptive & ~~ov~~, sed replete
 & ~~ov~~ ut comprehendat loca omnia.
 Vorst. caput illud putidis mendaciis (sit
 venia verbo) plenissimum, uti male u-
 biqve præsto est, ita hic, dicit: *Si DEUS
 est ubique, sequitur eum esse in loco:* corvi
 mali, mala ova. Non negamus DEUM
 esse in loco, sed circumscriptive eum esse
 in loco, hoc inficiamur, modo qvidem
 repletivo largimur eum esse in qvolibet
 spatio & loco, tam reali, quam imagi-
 na-

nario; nam nullum omnino spatum animo concipi potest quod non intimè repleat immensitas divina.

MOMENTUM DECIMUM.

Prævia divina gratia! exposuimus huc usque mentem nostram de Ente in creato in spatiis imaginariis, ac quid sint spatia imaginaria, & quid per eus modi intelligendum ostensum dedimus. Ultimò adversariorum male præconceptas opiniones adire nobis in animo est, qvarū nondum inter differendum nulla injecta est mentio. Non latet nos Claris. Marti Skoockii super hoc argumento lata sententia, ita differentis: *frustra pro explicanda Dei immensitate humana ratio hæc spatia (sane in se imaginaria) excogitavit. Nam quanquam infinitus Deus hoc mundo speciatim, supremo cœlo inferiora hæc ambiente, definiri s: circumscribi non potest, non tamen necessum est fingere spatia imaginaria pro explicanda haec DEI immensitate. Quot & quanta enim spatia mens nostra excogitaverit non poterit tamē, eum qui infinitus est infinito modo definire,*

sed volens nolens fateri cogetur, immensum
 DEUM uti ante hunc mundum, sic etiam
 post eundem creatum (cui, cum alias ipse illo-
 calis sit, solummodo coexistit) existere inva-
 riabiliter in seipso tot capita, qvot sensus.
 Qvanquam enim horum spatiorum ex-
 cogitatio ipsi frustranea videtur & ve-
 luti temeraria, nihilo minus tamen eam
 non posse non esse necessariam secun-
 dum nostrum Concipiendi modum arbi-
 tramur, si rei substratæ acutiores oculos,
 judiciumqve paulo accuratius accom-
 modeamus. Materia circa qvam seu obje-
 ctum Omnipræsentiaæ divinæ, est hoc Uni-
 versi Systema, qvod licet sit suo modo in
 immensum qvæsi expansum, attamen in
 ovu*n*e*iosi* & collatione cum ente simpliciter
 imenso infinitoq*est* minus punctulo, qvæ-
 nam vero ista immensitas qvæ punctulo
 minutissimo finita? jam non adeo ab omni
 veritate putatur remotum, imaginari sibi
 ultra mundum spacia, ne à parte nostra
 intra eundem determinetur immensitas,
 cum à parte DEI sit ipse DEUS, & ille est
 supra & infra, ultra & intra mundum, imò
 ubi-

ubique. Extra tamen est absque omni relati-
one reali & ordine ad rem per immensita-
tem in seipso. Quam in sententiam & olim
etiam num hodie, eunt (ambobus ut a junt
pedibus) omnes fere acutissimi ingenii
Philosophi. quam & probasse suo calculo
vidimus magnum illum Philosopho-
Thelogum, dum ita os suum sapientia
plenum aperuerit, cum inquit: per hac
ipatia non ponatur aliquis locus, extra &
ante mundum, ne dum DEO coæternum
aut Comensum (ut ita loqvar) quicquam
constituatur, sed id solum præcaveatur
ne imensitas DEI infinita a finito hujus
mundi ambitu concludatur; non est quod
illa sententia reprobetur, quod DEUM
infinitis spatiis imaginariis, extra hoc
universum operari posse adeoque exi-
stere afferit. Accedit quoque his notis-
sima illa distinctio, qva distingvimus in-
ter cognitionem DEI apprehensivæ, qua-
lis est nostra, & comprehensivam qua-
lem nulli creaturarum in hac morta-
litate ascribendam censemus. Sic res
adhuc in vado est. Ab hoc loco non a-
lie-

lienum est inter alias adducere etiam
 opinionem Wittichii, quam in tract.
 qui inscribitur Consensus Veritatis, de
 nostro hocce instituto prodidit, ille
 enim ejusmodi spatia in totum destru-
 etum ire summoperè studet, uti ex sub-
 sequentibus ejus argumentis facile vi-
 dere est; quæ huc ascribere lubet. 1. Cum
 inquit, ante mundum conditum nihil ficerit
 præter DEUM, etiā nihil ante mundum consti-
 tuendum, quid ergo opus imaginari ante mun-
 dum conditum spatiū extensum? 2. Spatiū
 non differt realiter à corpore, ergo corpore non
 existente non debet concipi existere. 3. Spatiū
 imaginarium est re vera nihil, atqui DEUS
 non potest esse in nihilo; Quomodo ergo in
 illis erit? 4. ad concipiendum inextensum, non
 opus est concipere extensum, nullam enim, ut
 talia, habent convenientiam, DEUS enim est
 inextensus. 5. Imaginariis non possunt, neque
 debent adscribi reales affectiones, & realia at-
 tributa, Extensio, distantia partiam &c. Cui
 enim realia a tributa convenient & cuius con-
 ceptum ingrediuntur, illud est reale. Huc
 usq; ille. Sed nihil tam firmum est, cui
 per-

periculū non sit etiam ab invalido. Qvod attinet illa, confitemur non opus fore imaginari ejusmodi, si modo immensitatem DEI qvæ nullis omnino spatiis est constringenda, alia ratione mente concipere liceret. Adhæc, unius positio non est alteri⁹ exclusio, tametsi Wittichio placet hoc modo Enti infinito finitos ponere obices, & constringere veris & realibus spatiis, qvæ non nisi in mundo habentur, ejus immensitatem, nobis aliter hac de re judicare licebit, salvo ejus judicio. Deinde cum imaginaria hæc spatia à nobis concipiuntur, non simul apprehenditur extensio, qvæ est proles quantitatis, ut ille vult. nostra sententia in eo ab illius toto distat cœlo, sanè nimis & plus justo in tantis arcanis suo indulget ingenio. imaginamur spatia sine omni extensione, ideoque dicuntur merito imaginaria, ubi ficta Entitas ibi ficta attributa, nam hæc arctissimè inseqvuntur naturā suæ quiditatis. adhuc semel repetamus qvæ prius inculcavimus degenuino sensu phraseos, nullum omnino spatum excogitari potest

test in qvo DEUS non existat ratione
 suæ immensitatis. Excludenda ergo est
 omnis extensio, & potius ut verum
 dicamus, extirpanda è cogitationibus
 omnis impietas temerè judicandi de tam
 abstruso negotio. DEUS est ultra mun-
 dum & in infinitis spatiis imaginariis e-
 minenter, in se ipso, per immensitatem,
 more modoqve planè divino. sufficiet
 nobis brevitati litantibus hæc pauca in
 argumenta ejus, stitis in medium, cum
 sint fere omnia ejusdem fermenti, &
 solum extensionem respicientia, in qvæ
 spatia, illa neutiqvam qradrat. De-
 dum nobis obviam procedunt illi, qui
 asserunt spiritus esse in spatiis formaliter
 per operationem, eo ipso inferre vo-
 lentes DEUM non posse existere in spa-
 tiis imaginariis, qvandoqvidem in illis
 nullam sui operationem exerit, & si in
 eis existat, & nullam sui edat operatio-
 nem, erit ibidem otiosus. Verum enim
 vero non sufficit dixisse sed etiam pro-
 basse, dicente Tullio; adhuc sub judice lis
 est; nititur hoc eorū ratiocinium falsa hy-
 po-

pothesi; nondum probatum spiritum
 esse in π& formaliter seu essentialiter
 per operationem & qvidem trans-
 untem, ut censuit Capreolus. ratio svadet
 contrarium, variata enim operatione
 non statim variatur ipsa hypostasis, er-
 go neqve ubi, in eodem π& multas &
 diversas operationes, sine ullo sui mo-
 tu, secundum illud π& exercere po-
 test, ut testatur D. Jacob Mart. in
 sua Met: pag. m. 608. Propterea ab-
 sonum est, & ubietati divinæ essentiæ
 inconveniens, DEUM afferere esse in
 spatiis imaginariis formaliter per ope-
 rationem, sed per immensitatem qvæ
 est attributum DEI absolutum & qui-
 escens. Proinde tutò, uti prius, ita
 hic, statuere licet Ens illud immensæ in-
 finitæqve naturæ esse ultra claustra hu-
 jus universitatis & in infinitis spatiis i-
 maginariis, proprie loquendo per solam
 divinæ essentiæ immensitatem; minime
 vero per omnipræsentiam, qvæ semper
 ζέσι, habitudinem & respectum qven-
 dam

dam ad ens cui sit præsens simul verē
 introducit, circa qvod nunquam non
 operatur. Idcirco expirat omnis argu-
 mentandi vis & efficacia in hoc, si
 DEUS non operatur, ergo ctiatur, qvalis
 cedo consequentia? profecto turpissimū
 est dictu; nulla vi compulsus tanquam
 ex debito agit DEUS, sed qvicqvid a-
 git, qvicqvid operatur, idipsum liberri-
 mè prorumpit. Ulterius progrediendum
 foret, verum in tam ardua materia con-
 scribenda, omni pene literaria supellecti-
 le destitutus pedem hic figo, majorem
 in modum rogans, qvò excipiat B. L.
 sereno vultu prima hæcce rudimenta
 tirocinii. qvid mea tenuitas circa hoc
 subtile argumentum sapere potuerit
 non Apelleo, sed rudi penicillo de-
 pinxi. Supereft unum à qvo initium
 duxi, & in qvo finem facio, DEO utpote
 immenso, debitas persolvam grates,
 qvod fakturus sum hac usi-
 tata formula:

Gloria sit PATRI, Natio sit Gloria Sancto!
Gloria SPIRITU. TRIADI sit Gloria Sacra!
 Morum

Morum Commendabiliorum,
Literarumque Gloriâ Conficie
DN. THEODORE JUNGBÄCK
Frater dilectissime!

Inter cetera, Tibi egregie differenti gratulantiū
vota, mei, in Te, animi affectum declaraturus.

HOC CARMEN,

 scio quid ludam, qvæ carmina texere
tentem,

Promere, qvæ valeant, gaudia tan-
ta mei

Pectoris effusis: quod Te scandisse Cathedram
Sentio pansurum, qvî Tua Musa sapit,
Thespiaenum numero: Sic sic Te magna manebit
Gloria, mi Frater! summus Apollo dabit.

Te mihi junxerunt Generis Consortia; Mores
Criminis expertes; Sedulitasqve vigil;
Et bene nota Fides; & candida Frontis imago;
Et Studia, à studiis non aliena meis.

Inde velut Jonathan, dū surgit David in altum
Plausibus exultat; siccine ovare lubet?
Ceu latet in RIVI porrò SAPERDA recessu,
In Te deliteam, sic TUUS ALTER EGO.
Disgreget & Tellus & corpora disgreget Æqvora:
Hic animus præsens, at Tibi semper erit.

Iboæ, x. Cal. Dec.
A.R. S. M. DC. xcV.

Festinus quamvis, labens
tamen reliqui
ERICUS RUODA.

Ornatissimo Dn. JUNGBÄCK
Amico probatissimo.

Quod. Deus includi nescit licet omnibus insit,
Et simul excludi remanens extra omnia
non quit,

Id satis ostendit specimen quod protulit hocce;
In mundi lucem, noster Junbäck per amandas
Cui congratulor ingenium sua donaq; diva,
Pergat sic porrò stadium decurrere cœptum,
Ut referat duro sua præmia digna labore,
Floreat in terris, à cœlo semper amatus!
Floreat in cœlis, semper post fata beatus!
Sic vorvit semper, post hac semperq; novebit.

Tuus

OLAIUS ASSEBOHM.

Pectoris ex fundo, precor ut contingere metam
Possis, quam scio te ac in votis semper habere;
Gaudeat ut genitor, fessus gravitate senili,
Atque tui dulces, merito lœtentur amici.

ERICUS Junstedt.

